

Barnrättskommun – för alla barn i Sverige

METODHANDBOK

OM UNICEF

UNICEF är världens ledande barnrättsorganisation. I 190 länder arbetar vi för barns rätt till trygghet, överlevnad, utveckling och inflytande. Vi förhandlar med makthavare och politiker. Vi följer barn och unga under hela deras uppväxt och hjälper till med grundläggande behov som rent vatten, näring, vaccin, utbildning och skydd mot våld, övergrepp och diskriminering. Samtidigt har vi ständigt katastrofberedskap och är snabbt på plats i alla krisområden. Vi förändrar barns liv.

Barnrättskommun – för alla barn i Sverige

METODHANDBOK

Tack till pilotkommunerna 2017–2019

Degerfors kommun

Enköpings kommun

Haninge kommun

Karlskoga kommun

Skellefteå kommun

Metodöversättare pilotprojektet

Tove Kjellander – Vinkelrätt

Projektledare

Katharina Eisen, UNICEF Sverige

Metodutvecklare

Cattis Olsén, Marinda – personligare utveckling

Grafisk form och illustration

Bedow

Tryck

Larsson Offsettryck

ISBN

978-91-519-3869-1

UNICEF Sverige 2019

UNICEF ÄR VÄRLDENS LEDANDE barnrättsorganisation som arbetar för en värld där varje barns rättigheter och grundläggande behov tillgodoses. FN har gett UNICEF i uppdrag att arbeta för att barnkonventionen efterlevs av alla länder som antagit den.

Sveriges kommuner spelar en avgörande roll i barns liv. Kommunen har den unika möjligheten att påverka och vara en plats där barn och unga kan växa upp i trygghet, samhörighet och gemenskap. Från den 1 januari 2020 är barnkonventionen svensk lag. Det innebär att det ställs högre krav på kommunerna att stärka sitt barnrättsarbete och se till att rättigheterna omsätts i praktiken.

UNICEF Sverige har under 2017–2019 drivit pilotprojektet Barnrättskommun tillsammans med fem kommuner för att utveckla en metod i hur kommunerna konkret kan arbeta med barns rättigheter.

Syftet med metoden Barnrättskommun är att underlätta implementeringen av barnkonventionen i hela kommunens organisation samt bidra till att skapa bättre samverkansmöjligheter mellan kommun, föreningar och det lokala näringslivet. Genom att arbeta utifrån vår metod Barnrättskommun stärks kunskapen om barnets rättigheter hos kommunala beslutsfattare och vuxna som arbetar med barn samt hos barn och unga själva.

Vi hoppas att vår metod blir ett konkret stöd i kommunernas arbete med att implementera barnkonventionen i praktiken.

Vi önskar er lycka till i ert viktiga arbete!

Pernilla Baralt

A handwritten signature in dark ink, consisting of a large, stylized 'P' followed by a series of loops and a long horizontal stroke extending to the right.

Generalsekreterare, UNICEF Sverige

Att vara en Barnrättskommun.....	7
Några viktiga ord och begrepp	12
Mål för arbetet med metoden Barnrättskommun.....	12
Koppling till de globala målen och Agenda 2030.....	13
Fyra grundprinciper.....	14
De fem stegen i metoden.....	16
Steg 1 – Samarbetsavtal.....	19
Barnrättsgruppens sammansättning och arbete.....	19
Viktiga begrepp att hålla isär.....	19
Barns deltagande i utvecklingsarbetet.....	20
Steg 2 – Utbildning	21
Utbildning av koordinator.....	21
Utbildning av barnrättsgruppen.....	21
Utbildning av andra yrkesgrupper och civilsamhället.....	21
Steg 3 – Handlingsplan med de fem målen.....	22
Mål 1: Barnkonventionen är väl känd för alla i kommunen, och efterlevs på alla nivåer.....	25
Coachande frågor i arbetet med mål 1.....	26
Mål 2: Barn och unga kan påverka frågor som är viktiga för dem.....	28
Coachande frågor till mål 2.....	29
Mål 3: Barn och unga kan delta i planering, utformning och utvärdering av den verksamhet som är avsedd för dem.....	30
Coachande frågor till mål 3.....	31
Mål 4: Barn och unga upplever trygghet i sin kommun.	32
Coachande frågor till mål 4.....	33
Mål 5: Barnets bästa beaktas alltid i alla ärenden som rör barn och unga.....	34
Coachande frågor till mål 5.....	35
Steg 4 – Uppföljning	37
Barns och ungas deltagande i uppföljning och hearing.....	37
Steg 5 – Diplomerings.....	38

Att vara en Barnrättskommun

Vad är en Barnrättskommun?

Barnrättskommun är en metod anpassad till kommunens verksamhet, för att de lättare ska kunna följa FN:s konvention om barnets rättigheter och den lagstiftning som gäller i Sverige. Metoden i sig är ingen garanti för att kommunen följer lagstiftningen. Det styrs av hur väl metoden implementeras.

Genom att arbeta utifrån metoden, förbinder sig kommunen att arbeta aktivt för att alla som arbetar i kommunen känner till barnets rättigheter och arbetar i enlighet med barnkonventionen. En Barnrättskommun utgår ifrån barnets bästa i sitt arbete och vågar vara självkritisk. I en Barnrättskommun är barns delaktighet och inflytande viktigt i beslut som rör barn. En Barnrättskommun kan och vill göra skillnad för barn och unga.

Varför ska din kommun vara en Barnrättskommun?

Från den 1 januari 2020 är barnkonventionen lag i Sverige. Det innebär att arbetet med att säkra barnets rättigheter i praktiken stärks ytterligare. Det ställer högre krav på kommuner och regioner att systematisera, organisera och förstärka pågående arbete och processer kring barns rättigheter. UNICEF Sveriges metod Barnrättskommun ger ett stöd för att underlätta kommunernas arbete med att implementera barnkonventionen.

Som barnrättskommun skapar kommunen förutsättningar för att barn och unga kan påverka frågor som är viktiga för dem, vara med och planera den verksamhet som är avsedd för dem samt att barnets bästa alltid beaktas i alla frågor som rör barnet.

Hur blir din kommun en Barnrättskommun?

Det börjar med ett samarbetsavtal mellan UNICEF Sverige och din kommun, som vidare startar med ett beslut från kommunstyrelsen eller kommunfullmäktige, om att kommunen ska arbeta utifrån metoden. Kommunen arbetar sig igenom de fem stegen, med tillhörande fem mål, och coachande frågor.

Därefter presenterar kommunen en tydlig handlingsplan, som styr mot mätbara resultat. Resultat innebär att det med insatsen har blivit bättre för barn i kommunen. För att vara en Barnrättskommun så krävs det att minst en skola i kommunen arbetar med metoden Rättighetsbaserad skola. Läs mer på unicef.se/skolor/rattighetsbaserad-skola

Om kommunen aktivt arbetar med barnkonventionen utifrån ovan nämnda steg kan kommunen bli diplomerad till Barnrättskommun. Utmärkelsen gäller i två år och kan förlängas om UNICEF Sverige bedömer att arbetet fortsättningsvis visar på goda resultat, och att kommunen fortfarande lever upp till kriterierna i att vara en Barnrättskommun. Kriterierna innefattar att innehållet för kommunens handlingsplan styr mot att leva upp till de fem målen i steg tre. Processen att bli en barnrättskommun beräknas pågå i ett år från start till diplomering.

Viktigt med barns och ungas delaktighet i processen

En central del i metoden är att kommunen ska arbeta med barns delaktighet och inflytande. Att vara delaktig innebär att ha den information som krävs för att bilda sig en uppfattning, ha möjlighet att uttrycka sin åsikt, bli lyssnad till och att få återkoppling

på resultatet. Delaktighet har också en social dimension, vilket möjliggör för en person att känna samhörighet och gemenskap i det samhälle som personen lever i.

För att en kommun ska få en utmärkelse måste barns och ungas medverkan tydligt dokumenteras i samtliga steg. Barn och unga ska ges likvärdiga möjligheter att delta i dialogen som individ eller i grupp.

Varför samarbeta med UNICEF Sverige?

UNICEF är världens ledande barnrättsorganisation och arbetar för att barn ska få tillgång till sina rättigheter över hela världen. UNICEFs omfattande verksamhet har gett UNICEF unik kunskap om vad som krävs för att bygga en värld som tar hänsyn till barnets rättigheter.

I arbetet med Barnrättskommun finns UNICEF Sverige med som metodstöd och i vissa delar även som utbildare. Metoden bygger på Child Friendly Cities Initiative som visat på goda resultat sedan 1996. Läs mer på childfriendlycities.org.

Samarbetet mellan kommunen och UNICEF Sverige

UNICEF Sverige bidrar med material och utbildning enligt följande:

- Metoden med tillhörande material
- Utbildning av koordinator
- Kontaktperson på UNICEF Sverige
- En nätverksträff per år för koordinators
- Diplomerings

UNICEF kan inte ta ansvar för resultatet i kommunen. Det ansvaret ligger på kommunens prioriteringar, resurser och implementering. Det är kommunens eget ansvar att följa och efterleva barnkonventionen som lag.

Material och metod:

UNICEF Sverige ger metoden med tillhörande utbildningsmaterial.

Utbildning av koordinator:

Varje kommun utser en centralt placerad koordinator som ansvarig för att leda den tvärsektoriella barnrättsgruppen (se [steg 1](#)). Koordinators deltar på en tvådagarsutbildning i Stockholm tillsammans med andra koordinators. Utbildningen är obligatorisk för att kunna arbeta med metoden.

Kontaktperson:

Varje kommun har en kontaktperson på UNICEF Sverige som metodstöd.

En nätverksträff per år:

En gång om året deltar koordinators vid en nätverksträff för fortbildning och erfarenhetsutbyte, tillsammans med andra kommuner som arbetar enligt metoden.

Diplomerings:

När kommunen gått igenom hela processen genomför UNICEF Sverige en hearing med koordinator och barnrättsgrupp i respektive kommun. Diplomerings sker i samband med ett event som kommunen anordnar tillsammans med barn och unga.

Mål för arbetet med metoden Barnrättskommun

1. Barnkonventionen är väl känd för alla i kommunen och efterlevs på alla nivåer.
2. Barn kan påverka i frågor som är viktiga för dem.
3. Barn kan delta i planering, utformning och utvärdering av den verksamhet som är avsedd för dem.
4. Barn upplever trygghet i sin kommun.
5. Barnets bästa beaktas alltid i alla ärenden som rör barn.

NÅGRA VIKTIGA ORD OCH BEGREPP

FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen, innehåller bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn. Som barn räknas varje människa under 18 år. Barnkonventionen antogs av FN:s generalförsamling den 20 november 1989 och är ett internationellt avtal som alla länder, utom USA, har anslutit sig till. Barnkonventionen är en viktig, bindande överenskommelse

för att kunna påverka och förbättra situationen för barn runt om i världen.

När vi talar om barnkonventionen är det utifrån ett barnrättsperspektiv, att barn är individer med egna rättigheter. Det betyder att beslut och handlingar som rör barn ska utgå från barnkonventionen. Varje stat är ansvarig för detta och det krävs kunskap, och strategier, på olika nivåer i samhället, och bland olika yrkesgrupper, för att se till att barns behov och rättigheter uppfylls.

Koppling till de globala målen och Agenda 2030

En grundbult i Agenda 2030 är att den ska genomföras i ett partnerskap mellan den politiska sfären, den privata sektorn, det civila samhället och FN-systemet. Arbetet med agendan ska också följas upp kontinuerligt på lokal, nationell och internationell nivå. Arbetsmetoden för Barnrättskommun stödjer indirekt det lokala arbetet med att implementera Agenda 2030 ur ett barnrättsperspektiv och blir därmed ett stöd i kommunens arbete med detta.

Fyra grundprinciper

Barnkonventionen listar barns rättigheter inom olika områden och innehåller 54 bestämmelser (artiklar). Av dessa räknas fyra artiklar som grundprinciper. Det betyder att de är vägledande och sammanfattar helheten i barnkonventionen.

ARTIKEL 2

Alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ingen får diskrimineras.

ARTIKEL 3

Vid alla beslut som rör barn ska i första hand beaktas det som bedöms vara barnets bästa.

ARTIKEL 6

Barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling.

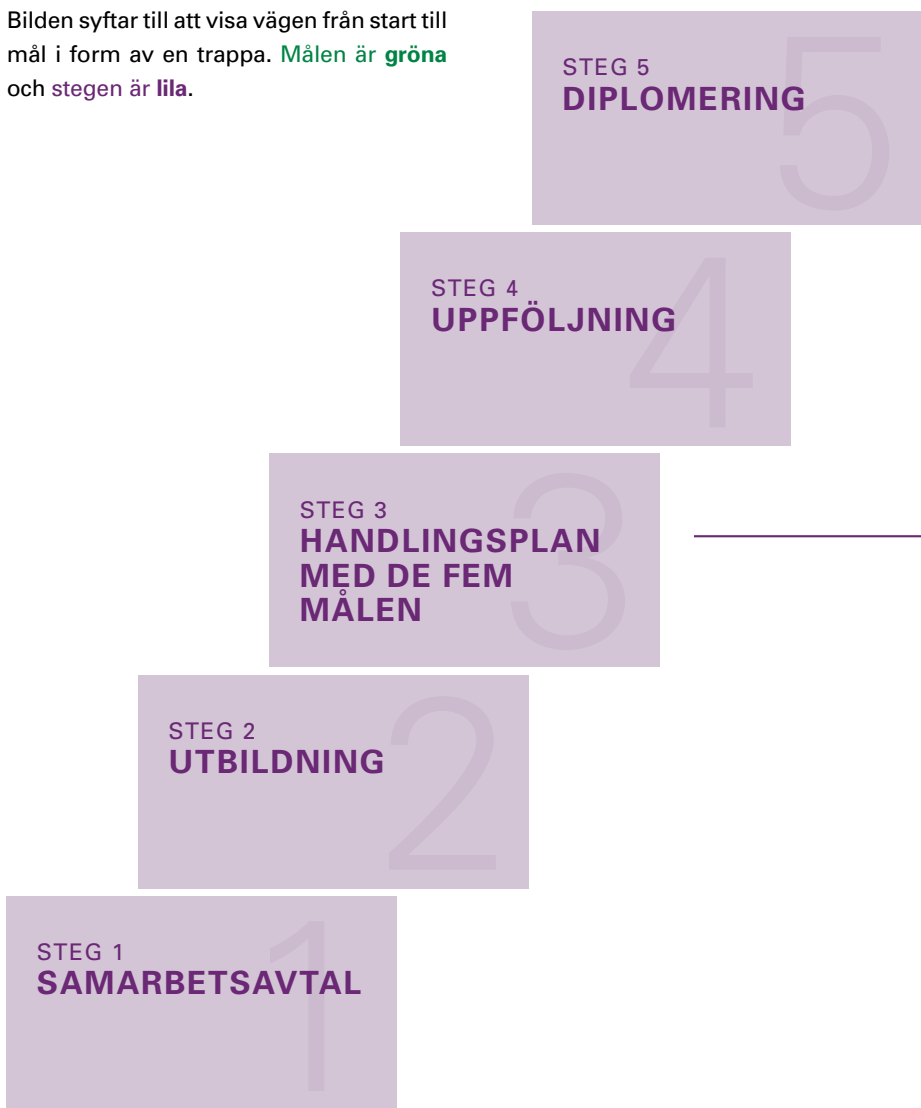
ARTIKEL 12

Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad.

De fem stegen i metoden

Bilden syftar till att visa vägen från start till mål i form av en trappa. **Målen är gröna** och **stegen är lila**.

STEG 5
DIPLOMERING

The diagram illustrates the five steps of the method as a staircase. It consists of five purple rectangular boxes arranged in a descending staircase pattern from top-right to bottom-left. Each box contains a step number and a title. The boxes are labeled STEG 1 through STEG 5. A horizontal purple line is positioned to the right of the STEG 3 box. The background is white.

STEG 4
UPPFÖLJNING

STEG 3
**HANDLINGSPLAN
MED DE FEM
MÅLEN**

STEG 2
UTBILDNING

STEG 1
SAMARBETSAVTAL

DE FEM MÅLEN I HANDLINGSPLANEN (STEG 3)

1. Barnkonventionen är väl känd för alla i kommunen och efterlevs på alla nivåer.
2. Barn kan påverka i frågor som är viktiga för dem.
3. Barn kan delta i planering, utformning och utvärdering av den verksamhet som är avsedd för dem.
4. Barn upplever trygghet i sin kommun.
5. Barnets bästa beaktas alltid i alla ärenden som rör barn.

Steg 1 – Samarbetsavtal

Kommunen och UNICEF Sverige träffas och diskuterar vad det innebär att bli en Barnrättskommun. När kommunen fattat beslut i kommunstyrelsen eller kommunfullmäktige tecknar parterna ett samarbetsavtal. I arbetet ska kommunen samverka med lokala bolag, företag och föreningar.

Kommunen utser en tvärsektoriell barnrättsgrupp med en centralt placerad koordinator som leder och ansvarar för genomförandet av metoden. Koordinator och kontaktperson på UNICEF Sverige ger stöd i hur den tvärsektoriella barnrättsgruppen kan se ut. Koordinator inleder arbetet med barnrättsgruppen

genom att gå igenom metodens fem steg och fem mål.

Barnrättsgruppens sammansättning och arbete

För att gruppen ska få en helhetsbild av kommunens arbete med barns rättigheter, är det viktigt att personer med olika kompetenser, och från olika förvaltningar, är representerade. Ett krav är att inte endast ha med de förvaltningar som uppenbart arbetar för barn och unga, såsom utbildning och socialtjänst. Utan även inkludera de som till exempel arbetar med social hållbarhet, demokrati, plan och bygg, arbetsmarknad med flera. UNICEF Sverige deltar inte i den tvärsektoriella barnrättsgruppens löpande arbete.

VIKTIGA BEGREPP ATT HÅLLA ISÄR

Barnperspektiv

Vad vuxna tycker är bäst för barnet.

Barnets perspektiv

Vad barnet självt tycker är bäst för barnet.

Barnrättsperspektivet

Utgår från barnkonventionen och de fyra grundprinciperna.

Helt centralt för att den tvärsektoriella barnrättsgruppen ska fungera är att medlemmarna representerar en nivå i sin förvaltning som gör att de har kunskap om förvaltningens uppdrag som helhet, samt att de har mandat för att driva och delta i utvecklingsarbetet. Deltagarna är ansvariga för barnrättsarbetet i sina respektive förvaltningar. Varje kommun beslutar själv om gruppens mötes- och verksamhetspraxis, till exempel om det ska finnas mindre arbetsgrupper, med olika ansvarsområden, hur mötesfrekvensen ska se ut och hur arbetet ska kommuniceras internt och externt.

Barns deltagande i utvecklingsarbetet

Redan från start ska arbetet med hur barn ska vara delaktiga påbörjas. Det kan exempelvis göras genom att utse permanenta barn- och ungdomsmedlemmar i barnrättsgruppen (till exempel från kommunens ungdomsråd eller elevråd), genom

att arbeta med referensgrupper eller samarbeta med civilsamhället. För att barn ska ha möjlighet och förutsättning att delta på ett bra och meningsfullt sätt är det viktigt att tidpunkten för möten fungerar för barn med skolplikt, att språket är tillgängligt och att miljön är trygg och tillåtande.

Steg 2 – Utbildning

Utbildning av koordinators

Steg två startar med en tvådagarsutbildning av koordinators. Utbildningen är i Stockholm tillsammans med koordinators från fler kommuner. Det är av yttersta vikt att koordinators får rätt verktyg och metoder från början.

Innehållet i utbildningen:

- Fördjupad kunskap om barnkonventionen och att kunna förmedla denna vidare
- Barnets rättigheter, och barnkonventionen som lag
- Risk- och skyddsfaktorer i ett barns liv
- Metoden Barnrättskommun
- Implementeringsmetoder och förändringsledning för politiskt styrda organisationer

Under denna utbildning får koordinators allt material som tillhör metoden. Materialet kan komma att ändras och utvecklas över tid.

Utbildning av barnrättsgruppen

Koordinators kommer överens med UNICEF Sverige om utbildningstillfälle för barnrättsgruppen. Utbildningen innehåller fakta om barnets rättigheter, lagstiftningen och vad det innebär för kommunen att arbeta med metoden. UNICEF Sverige går igenom bakgrunden till barnkonventionen

och den grundsyn på barn som genom-syrar barnrättsarbetet.

Utbildning av andra yrkesgrupper och civilsamhället

UNICEF Sverige utbildar primärt barnrättsgruppen, men kan utifrån behov och resurser även erbjuda kunskapshöjande insatser för skola, socialtjänst, kultur och fritid, samhällsplanering, och näringsliv. UNICEF Sverige tillhandahåller handböcker och metoder för dessa förvaltningar.

Observera att utbildning är något som ska ske löpande under hela utvecklingsarbetet, och är en viktig del i handlingsplanen (steg 3). Det förväntade mätbara resultatet att barnkonventionen är väl känd för alla i kommunen och efterlevs på alla nivåer (mål 1).

Det kan till exempel vara en identifierad brist på att barn och unga i kommunen inte känner till sina rättigheter, eller att barnkonventionen inte ingår i introduktionsutbildningen för nyanställda och politiker. Utbildningarna kan vara generella och till exempel rikta in sig på att göra breda kunskapshöjningar hos tjänstepersoner i kommunen, eller specifika, som att arbeta med prövning av barnets bästa eller barnbudgetering i specifika förvaltningar.

Steg 3 – Handlingsplan med de fem målen

Den tvärsektoriella barnrättsgruppen gör en gemensam handlingsplan för arbetet. Handlingsplanen innehåller de åtgärder och aktiviteter som kommunen, genom en egen kartläggning, har identifierat att de behöver genomföra för att nå de fem målen.

1. Barnkonventionen är väl känd för alla i kommunen, och efterlevs på alla nivåer.
2. Barn och unga kan påverka i frågor som är viktiga för dem.
3. Barn och unga kan delta i planering, utformning och utvärdering av den verksamhet som är avsedd för dem.
4. Barn och unga upplever trygghet i sin kommun.
5. Barnets bästa beaktas alltid i alla ärenden som rör barn och unga.

Kommunen för in åtgärder och aktiviteter i kommunens strategiska plan. Innehållet i handlingsplanen kan struktureras och benämnas på olika sätt i olika kommuner, beroende på dess styrmodell.

UNICEF Sverige kan vid behov ge stöd och feedback i processen, till exempel genom att visa exempel från andra kommuner, eller lämna synpunkter på ett utkast till handlingsplanen. Det är viktigt att handlingsplanen blir en levande del av kommunens ordinarie styrdokument.

Arbetet med barnkonventionen ska vara tydligt inkluderad i den ordinarie verksamheten, och en naturlig del i det löpande arbetet. I handlingsplanen kan kommunen skriva både kortsiktiga åtgärder under den överenskomna utvecklingsperioden, samt åtgärder som behöver längre tid för att implementeras eller som ska påbörjas senare.

Mål och coachande frågor

MÅL 1: Barnkonventionen är väl känd för alla i kommunen, och efterlevs på alla nivåer.

Sveriges riksdag har beslutat att från den 1 januari är barnkonventionen svensk lag.

Ansaret för att efterleva lagen gäller i alla delar av en kommun. Skrivningar om barns rättigheter, som till exempel barnets bästa och rätten till inflytande finns redan i många av de lagar och styrdokument som reglerar delar av kommunens verksamhet – som till exempel socialtjänstlagen och skollagen. Det är viktigt att kommunen fattar strategiska beslut kring hur, och att barnets rättigheter ska prioriteras och genomföras i kommunen och givetvis att lagen efterlevs.

För att rättigheterna i barnkonventionen ska kunna förverkligas, måste både barn, unga och vuxna känna till rättigheterna och vad de betyder. Enligt barnkonventionen finns också en skyldighet för alla länder att informera både barn och vuxna om konventionens innebörd. Det är till exempel skolans uppgift, enligt både barnkonventionen och läroplanerna, att främja kunskap

om de mänskliga rättigheterna, inklusive barnets rättigheter. En Barnrättskommun ska i all sin verksamhet främja medvetenhet om, och respekt för, barnkonventionen för alla som bor och arbetar i kommunen.

Att informera om barnets rättigheter har flera olika syften. Genom att öka förståelsen för barnets rättigheter påverkas både strukturer och enskilda beslut. Vikten av kunskap hos alla, från de som arbetar professionellt med barn eller är förtroendevalda, till allmänheten och barn och unga själva kan inte nog betonas. I kunskapen om barnets rättigheter ingår också att de olika grupperna ska veta hur de ska agera om de upptäcker att ett barns rättigheter kränks. Informationsinsatserna ska göras långsiktigt och systematiskt.

Samordning av arbetet med barnets rättigheter kan lösas på olika sätt i kommunerna. Oavsett hur formen ser ut är det viktigt att ansvaret inte vilar på en enskild individ eller förvaltning, utan att alla delar av kommunen tar ansvar för att säkerställa att barns och ungas rättigheter efterlevs på alla nivåer i kommunen.

Coachande frågor i arbetet med mål 1

De coachande frågorna ska användas som ett stöd till kommunens egna process och kan användas i valfri ordning. De coachande frågorna är vägledande och kan vara till stöd i det praktiska arbetet. De ska inte användas som en checklista.

- På vilket sätt arbetar kommunen med att alla barn och unga ska känna till sina rättigheter?
- På vilket sätt arbetar kommunen med att informera om barnkonventionen till barn som är placerade, i asylprocess, nyanlända, inte går i skolan, barn med funktionsnedsättning etcetera.
- Har kommunen fattat beslut om att arbeta strategiskt och långsiktigt för att barns rättigheter ska vara kända och efterlevas på alla nivåer i kommunen? Om inte, vad behöver göras för att kommunen ska fatta beslut om det?
- Hur mäter kommunen regelbundet barns och ungas kännedom om sina rättigheter, till exempel genom LUPP eller motsvarande, och hur tas resultaten om hand?
- Hur utbildar kommunen kontinuerligt alla tjänstepersoner och förtroendevalda om barnets rättigheter?

- På vilket sätt ingår utbildning om barns rättigheter i introduktionen av nyanställda?
- Vet barn, unga och vuxna i kommunen hur de ska agera när ett barns rättigheter kränks?
- På vilket sätt arbetar kommunen för att informera samtliga invånare om innehållet i barnkonventionen? Hur görs informationen tillgänglig?
- På vilket sätt är kommunens barn och unga med i planering och genomförande av kunskapsspridning om barnkonventionen?
- Finns det strukturer och tillvägagångssätt i kommunen som stödjer barns och ungas egen verksamhet, så att de kan utföra, utveckla eller påverka saker som de upplever som viktiga?
- På vilket sätt är kommunens barn och unga med i planering och genomförande av att barnkonventionen efterlevs på alla nivåer i kommunen?
- Hur synliggör kommunen barnkonventionens grundprinciper i de dokument som styr kommunens barn- och ungdomsarbete, och politik (se s.14–15)?

© UNICEF/Dahlstrand

MÅL 2: Barn och unga kan påverka frågor som är viktiga för dem.

Barn och unga har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör dem, både som grupp och som individer. Några viktiga delar i hur den rätten förverkligas är möjligheten för barn och unga att engagera sig i civilsamhället, och en öppenhet för att lyssna på barn och unga, även när det inte bygger på ett initiativ eller en metod från kommunens sida. En Barnrättskommun erbjuder barn och unga att delta både i ledarledd föreningsverksamhet, enstaka evenemang och att själva planera och organisera sig.

Civilsamhället och det lokala föreningslivet är en viktig del av det demokratiska samhället. Att det är tillgängligt och öppet för barn och unga är självklart. Barnkonventionen beskriver både föreningsrätten och rätten till lek, fritid och kultur. För att förverkliga det krävs stöd till föreningar och grupper, till exempel genom ekonomiska bidrag och tillgängliga lokaler. UNICEFs handbok för idrottsföreningar kan med fördel användas för att ytterligare stärka barnrättskommunernas arbete med barnets rättigheter.

Egenorganisering, det vill säga att till exempel bilda egna föreningar, att på eget

initiativ påverka i enskilda frågor, eller skapa intressegrupper, är en viktig del av barns och ungas deltagande i samhället. Det stöd som kommunen ger till egenorganisering kan vara till exempel ekonomiskt, lokaler och kunskapsstöd, men också att främja positiva attityder, nytänkande och bemötande av barn. I de här frågorna har kommunen ett stort ansvar att inte bara förmedla till barn och unga att förändring är möjligt, utan att även visa det i handling. Att vara verksam tillsammans med andra kring ett gemensamt intresse eller för ett gemensamt mål, kan bidra till att stärka barnets tro på demokrati och på möjligheten att förändra. Det ställer krav på samhället runt omkring. Attityder och bemötande är oerhört viktigt för att barn och unga ska tro på demokrati och möjligheten att påverka.

Arbetet med att ge stöd till barns och ungas egenorganisering, och till det unga civilsamhället, bör bygga på de behov som barn och unga själva uttrycker. Genom att kontinuerligt utvärdera verksamheten, tillsammans med barn och unga i kommunen, utvecklas verksamheten. Behoven förändras över tid, och det som var bra för verksamheten några år tidigare kan vara helt irrelevant idag. I utvärderings- och utvecklingsarbetet är det särskilt viktigt att ha med ett icke-diskrimineringsperspektiv, och våga prova nya sätt att nå målgruppen.

Coachande frågor till mål 2

- På vilket sätt stödjer kommunen barns och ungas deltagande i civilsamhället och till deras möjlighet till egenorganisering? Har de möjlighet att söka bidrag, information om vad en förening är och hur den drivs, tillgång till lokaler eller andra praktiska saker för en förening?
- Kartlägger och analyserar kommunen stödet till barns och ungas deltagande i föreningslivet, till exempel idrottsföreningar, kulturföreningar och barnledda initiativ, utifrån principen om icke-diskriminering? Till exempel, vilket stöd får barn och unga i förhållande till vuxna. Hur ser åldersfördelningen ut? Vad skiljer mellan pojkar och flickor? Hur ser tillgängligheten ut för barn och unga med funktionsnedsättning?
- Hur jobbar kommunen aktivt med att utvärdera och samla in barns och ungas åsikter när man utvecklar stödet till civilsamhället? Hur får rösterna plats i utvecklingsarbetet? Samlas information in även från dem som inte är en del av föreningslivet?
- På vilket sätt är kommunens barn och unga med i planering och genomförande av att barn kan påverka frågor som är viktiga för dem?

MÅL 3: Barn och unga kan delta i planering, utformning och utvärdering av den verksamhet som är avsedd för dem.

Att komma till tals och få sin åsikt respekterad är en rättighet för alla barn enligt barnkonventionen. Att lyssna till målgruppens åsikter och tankar är naturligtvis också en resurs för de som ska fatta besluten. Det skapar förutsättningar för bättre beslut, som dessutom har större legitimitet och relevans för målgruppen.

Grunden för att främja barns och ungas deltagande är att beslutsfattarna genuint vill ta reda på och respektera barns och ungas åsikter. Detta gäller både att höra och lyssna på enskilda barn, i ärenden som rör dem, och att höra och lyssna på olika grupper av barn och unga i frågor som rör barn generellt.

I många kommuner finns redan olika modeller för barns och ungas delaktighet, som kan användas också i en Barnrättskommun. Att vara Barnrättskommun är också en möjlighet att utveckla nya verksamheter, gärna tillsammans med barn och unga i kommunen. Olika grupper som representerar barn och unga, som elevråd eller ungdomsfullmäktige, kan vara bra metoder för delaktighet. Detta bör dock kompletteras med frågor om

icke-diskriminering i arbetet med delaktighet. Grupper som kan vara mer utmanande att nå är till exempel de yngsta barnen, barn som är placerade i familjehem eller andra boenden, och barn som är språksvaga i svenska.

Barnets rätt att uttrycka sin mening i ärenden som gäller barnet självt gäller även den fysiska miljön. Barns och ungas åsikter bör väga tungt vid planeringen av utrymmen som är avsedda för barn och ungdomar. En vanlig fallgrop är dock att bara bjuda in barn och unga när väldigt barnspecifik verksamhet (skolor, fritidsgårdar och lekparkar) ska diskuteras. Barn och unga nyttjar många andra delar av kommunen, så som kollektivtrafik, bibliotek, offentliga platser och bostäder, samt bostadsområden.

Coachande frågor till mål 3

- Vilka strukturer och metoder finns det för att barn och unga ska kunna delta och föra fram sina åsikter i kommunen? Finns det målgrupper som exkluderas i metoderna (barn som inte kan läsa, nyanlända barn, barn med funktionsnedsättning, barn som inte går i skolan etc.)?
- Har förvaltningarna kompetens, metoder och intresse av att lyssna på barn och unga? Lyssnar alla relevanta förvaltningar till barn och unga i frågor som rör det enskilda barnet eller gruppen barn och unga?
- Om det i kommunen finns forum för att lyssna på barn och unga i representationsgrupper (ungdomsråd, demokratiutvecklare, elevråd etc.), finns det en verklig möjlighet för grupperna att påverka ärenden? Hur mäter kommunen det?
- På vilket sätt blir barn och unga hörda i vardagen, gällande de tjänster som de använder i kommunen? Hur kan de delta i utvecklingen av tjänster som är avsedda för dem?
- Utvärderar kommunen kontinuerligt barns och ungas åsikter om erfarenheter

av att delta i deltagandeprocesser i kommunen? Förbättras metoder och processer utifrån barns och ungas åsikter och erfarenheter?

- På vilket sätt är kommunens barn och unga involverade i planering och genomförande av planering, utformning och utvärdering av den verksamhet som är avsedd för dem?

MÅL 4: Barn och unga upplever trygghet i sin kommun.

Ett centralt budskap i barnkonventionen är barnets och barndomens egenvärde. Barn och unga är inte bara viktiga för att de är framtidens vuxna eller framtida skattebetalare. De är värdefulla människor och medborgare redan nu. En Barnrättskommun ska stärka barns och ungas upplevelse av att vara viktiga personer i samhället, och att de som medborgare har betydelsefulla erfarenheter och åsikter.

Barn och unga och deras åsikter åsidosätts ofta både i beslutsfattandet och i olika vardagssituationer, med hänvisning till ålder och oerfarenhet. En vuxen kan också uppriktigt tro att han eller hon agerar för barnets eller den ungas bästa, utan att stanna upp och fråga vad barnet eller den unga upplever som viktigt i sin vardag. Det behövs förändringar i attityder för att

barn och unga ska bemötas som jämlika människor och för att deras erfarenheter och synsätt ska anses vara genuint viktiga bland alla andra erfarenheter och synsätt.

Det är viktigt att kommunen arbetar för att alla ska känna sig trygga, betydelsefulla och vara respekterade invånare i kommunen oavsett ålder och oavsett plats.

En central del i att vara trygg är att ha bra familjeband och vänskapsrelationer. För en vuxen som arbetar med barn och unga är det viktigt att ha förståelse för hur centralt det är för barnets generella välbefinnande, och att väga in det i beslutsfattandet. Att skapa trygghet kan också handla om att ge stöd till de barn och unga som på olika sätt befinner sig i utsatthet. Till exempel till barn och unga som tillhör en sexuell minoritet eller en könsminoritet, placerade barn samt barn som lever i socioekonomiskt utanförskap.

Coachande frågor till mål 4

- Hur vet barn och unga att de är betydelsefulla och uppskattade invånare i kommunen?
- På vilket sätt mäter kommunen regelbundet var, på vilket sätt och i vilka sammanhang barn och unga i kommunen känner sig trygga eller otrygga? Måts specifikt hur barnen upplever sin trygghet i hemmet, förskolan, skolan, på skolvägen, fritiden, offentliga platser etcetera? Hur följs arbetet upp?
- Deltar barn och unga i det trygghetsskapande arbetet, till exempel genom föreningsliv, skola eller på fritiden? På vilket sätt bidrar kommunen i det arbetet?
- Vilket stöd kan kommunen ge för att främja en positiv relation mellan barn och föräldrar, eller andra vuxna som är viktiga för barnet?
- Hur beaktas betydelsen av trygghet i barns och ungas kompis och vuxenrelationer till exempel om:
  - Barnet är placerat utanför hemmet?
  - Lever med skyddad identitet, eller med en förälder med skyddad identitet?
  - Är asylsökande eller nyanländ?
  - Är i behov av personlig assistans eller av extra resurs i förskola eller skola?
- På vilket sätt är kommunens barn och unga med i planering och genomförande av att barn upplever trygghet i sin kommun?

MÅL 5: Barnets bästa beaktas alltid i alla ärenden som rör barn och unga.

I en Barnrättskommun ska barn och ungdomspolitiken genomsyras av barnkonventionens bestämmelser och övrig svensk lagstiftning om barnets rättigheter. En framgångsfaktor är ett koordinerat arbete över förvaltningsgränserna, oavsett kommunens storlek eller struktur. På så sätt kan man säkerställa att barnets bästa beaktas, bedöms och väger tungt i beslutsfattandet som en helhet, och inte bara ur en enskild synvinkel. Även budgeteringen ska granskas med tanke på konsekvenser för enskilda barn och gruppen barn.

Att beakta barnets bästa förutsätter att åtgärdernas och beslutens konsekvenser för barn och unga bedöms systematiskt. Det förutsätter också att en bedömning av hur barnet eller gruppen barn har kommit till tals i frågan görs. Barnombudsmannen

har tagit fram ett stödmaterial om prövning av barnets bästa med en metod i sju steg. Enligt artikel tre i barnkonventionen, ska det i alla beslut och åtgärder som rör barn i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Metoden kan användas både i enskilda ärenden som rör ett barn och i mer övergripande beslut som rör en grupp barn. Det kan till exempel handla om beslut om nedläggning av en skola eller riktlinjer om kulturstöd. Läs mer på barnombudsmannen.se

För att kunna bedöma barnets bästa för ett enskilt barn eller en grupp barn, behöver de som gör bedömningen ha god kunskap och kompetens om hur en sådan bedömning ska göras. Det är viktigt med kontinuerlig utbildning och fortbildning och att den bygger på de utvärderingar och det utvecklingsarbete som görs. Viktiga delar i bedömningen är bland andra principen om ickediskriminering, som förutsätter att konsekvenserna granskas även med tanke på grupper som riskerar att utsättas för diskriminering, och rätten att komma till tals i alla frågor som rör barnet. För att kunna avgöra konsekvenserna av ett beslut och vad som är barnets bästa krävs även kunskap om barns uppväxtvillkor och kännedom om den specifika situationen för det aktuella barnet eller gruppen barn som beslutet gäller.

Det är viktigt att barn och unga har möjlighet att vara med i utvärderingar och utvecklingsarbete kring hur barnets bästa bedöms i kommunen. Arbetet måste kontinuerligt utvecklas och bedömas på alla nivåer, både individnivå och gruppnivå. När barn och unga känner till sina rättigheter, har de bättre förutsättning att påtala rättighetskränkningar och hur arbetet kan förbättras.

Coachande frågor till mål 5

- Beaktas barnets bästa systematiskt i alla beslut som rör ett enskilt barn eller gruppen barn? På vilket sätt? Beaktas barnets

bästa även i indirekta beslut som inte enbart gäller barn och unga, men när det finns barn involverade (till exempel missbruksvård, löneskulder eller skuldrådgivning för vårdnadshavare)?

- I vilka ärenden görs en prövning av barnets bästa? Görs både en förhandsanalys av konsekvenserna och en analys av de verkliga konsekvenserna? Hur beaktas barns och ungas åsikter i prövningen av barnets bästa, och hur arbetar kommunen för att analysen ska vara icke-diskriminerande?
- Hur arbetar kommunen med barnbudgetering? Görs bedömningar av barnets bästa i budgetarbetet? På vilka andra sätt beaktas barns och ungas rättigheter i budgetarbetet?
- Har kommunens medarbetare bra kunskap i hur en prövning av barnets bästa går till, och vad som krävs för att den ska leva upp till barnkonventionen? Vilka utbildningsinsatser har gjorts och planeras framåt för att stärka kunskaperna?
- Finns det tillvägagångssätt i kommunen där barn själva utvärderar tillämpningen av de egna rättigheterna? Om inte hur kan kommunen ta fram sådana tillvägagångssätt?
- På vilket sätt är kommunens barn och unga med i planering och genomförande av att barnets bästa alltid beaktas i alla ärenden som rör barn och unga?

Steg 4 – Uppföljning

I samarbetsavtalet med UNICEF Sverige finns en tidsplan som kommunen håller sig till. Där fattar UNICEF Sverige och kommunen tillsammans beslut om när en uppföljning ska ske. Uppföljningen görs som en hearing som utgår från de **fem stegen** och de **fem målen**. Här fungerar handlingsplanen som ett öppet forum för dialog där koordinator och barnrättsgrupp deltar.

Under hearingen redovisar och diskuterar koordinator och barnrättsgrupp resultaten (måluppfyllelse) och hur processen är och har varit. Resultatet ligger till grund för en uppdaterad nulägesanalys, och hur kommunen väljer att utveckla arbetet framåt, och därmed utgöra basen till en

ny handlingsplan. UNICEF Sverige kan ge kommentarer och rekommendationer inför det fortsatta arbetet.

Barns och ungas deltagande i uppföljning och hearing

För att säkerställa barns och ungas deltagande i arbetet med att bli en Barnrättskommun är det viktigt att redan från början planera in hur barn och unga ska vara delaktiga i utvärdering, hearing och rapportering. Det är viktigt att både själva processen och resultaten utvärderas och diskuteras. Den utvärderande fasen kan också vara ett bra tillfälle att samla in nya idéer och förslag på aktiviteter som kan förbättras i kommunen och som kan föras in i kommande handlingsplan.

Steg 5 – Diplomerings

Efter hearingen kan UNICEF Sverige diplomera kommunen som Barnrättskommun. Diplomeringsen är ett bevis på att kommunen aktivt har arbetat för att stärka barns och ungas rättigheter utifrån barnkonventionen. Den utveckling som skett i kommunen ställs alltid i relation till kommunens eget utgångsläge. Det viktigaste är att det under perioden har skett förbättringar i hur barns och ungas rättigheter uppfylls i den aktuella kommunen. Metoden i sig är ingen säkerhet för att kommunen följer barnkonventionen, utan det styrs av hur väl metoden implementeras. Kommunen ansvarar för sin egen process och sitt eget arbete. Att UNICEF Sverige väljer att diplomera en kommun innebär inte att kommunen är färdig, utan snarare att kommunen uppvisar en tydlig plan och ett påbörjat arbete för att säkra att kommunens alla barn får sina rättigheter tillgodosedda.

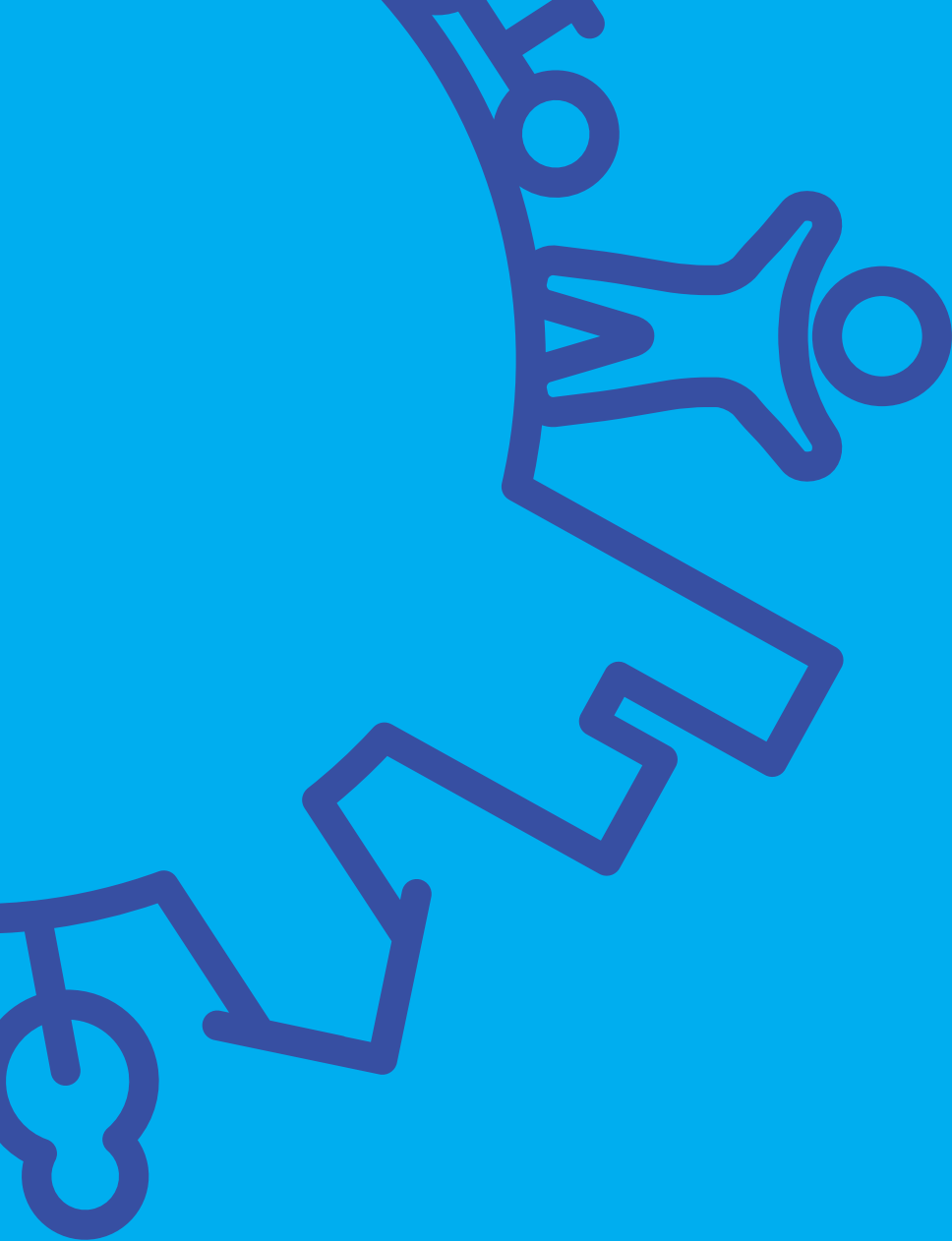
Vid en diplomerings ska kommunen arrangera en barnrättsdag eller barnrättsaktivitet där kommunen berättar internt och externt om arbetet med att implementera barnkonventionen och vad det innebär för alla barn och unga i kommunen. Barn och unga ska involveras i både planering och utformande av denna dag eller aktivitet. UNICEF Sverige deltar för att överlämna ett diplom.

Diplomeringsen gäller i två år och därefter gör UNICEF Sverige en ny prövning av kommunen. Om UNICEF Sverige gör bedömningen att arbetet även fortsättningsvis påvisar goda resultat för barnets bästa utifrån målen, och att kommunen fortfarande lever upp till kriterierna i att vara en Barnrättskommun, kvarstår diplomeringsen ytterligare två år.

UNICEF Sverige
Box 8161
104 20 Stockholm
08-692 25 00
unicef.se

unicef
för alla barn